

censis 87 τοῦ ΙΣ' αἰ. Τὴν ἐπιγραφὴν «Γεωργίου ἀλιτροῦ...» παρέχει μόνον ὁ κῶδιξ Ὁξφόρδης Baroccianus 56, τοῦ ΙΔ' αἰ., ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν α.

Τὰ μέτρα (σελ. 16—19) τῶν Ὑμνων τοῦ Συνεσίου εἶναι ποικίλα. Οὕτως οἱ ὕμνοι Α' καὶ Β' ἔχουν γραφῆ εἰς μονόμετρος ἀναπαιστικούς, ὁ Γ' εἰς τετραποδίας σπονδειαῖς καταληκτικὰς, ὁ Δ' εἰς τριμέτρος ἰωνικούς, ὁ Ε' καὶ ὁ Θ' εἰς διμέτρος ἰωνικούς, οἱ ΣΤ', Ζ' καὶ Η' εἰς μονόμετρον, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ὀνομασθῆ Τελεσίλλειος.

Τὸ ἐπόμενο κεφάλαιον (σελ. 20—24) διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐκδόσεων τῶν Ὑμνων. Πρώτη ἔκδοσις εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ W. Canter ἐν Βασιλείᾳ 1567, ἀλλ' ἡ ἐπιβαλοῦσα τὴν κοινὴν μέχρι σήμερον διάταξιν τῶν ὕμνων εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Φραγκίσκου Πόρτου γενομένη β' ἔκδοσις τῶν ὕμνων ἐν Παρισίοις 1568.

Ὁ πρόλογος κλείεται δι' ἀναδρομῆς εἰς τὰς ἀφορμὰς τῆς ἐνασχολήσεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως μὲ τούτους ὕμνους τοῦ Συνεσίου—αἱ ἀφορμαὶ εἶναι ἡ δυσπιστία τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ N. Terzaghi γραφαί, ὅταν αὗται παρεβάλλοντο πρὸς τὰ χειρόγραφα. Τὸ δὲ ἔργον εἶναι καρπὸς τοῦ φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Scevola Mariotti.

Ἐπεταί πίναξ συντομογραφιῶν καὶ συμβόλων τῶν κωδικῶν καὶ τῶν ἐκδόσεων (σελ. 25—28) καὶ παρέπεται ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τῶν ὕμνων (σελ. 31—169) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Συνεσίου Κυρηναίου, ὕμνοι ἔμμετροι*. Ἐκδίδονται οἱ γνωστοὶ ἑννέα ὕμνοι τοῦ Συνεσίου, παρατίθεται δὲ καὶ ὁ παλαιότερον θεωρούμενος ὡς δέκατος ὕμνος, πράγματι δὲ ποίημα τοῦ Γεωργίου ἀλιτροῦ. Ἡ σειρά τῶν ὕμνων εἶναι διάφορος τῆς γνωστῆς ἐκ τῶν προγενεστέρων ἐκδόσεων, ἦτοι οἱ ὕμνοι α'—δ' εἶναι οἱ γνωστοὶ γ'—στ', ὁ ὕμνος ε' ὁ γνωστὸς β', οἱ ὕμνοι στ'—η' οἱ γνωστοὶ ζ'—θ' καὶ ὁ θ' ὁ γνωστὸς α'.

Ἡ ἔκδοσις ὀλοκληροῦται διὰ συμπληρώματος εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα (σελ. 171—186), διὰ πίνακος λέξεων (σελ. 187—231) καὶ διὰ προσθήκης (σελ. 233).

Ἡ νέα κριτικὴ ἔκδοσις τῶν ὕμνων τοῦ Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου ἦτο ἀναγκαία ἐφ' ὅσον εἶχε διαπιστωθῆ ἡ ἀνεπάρκεια καὶ ἡ ἀνακρίβεια τῆς ἐκδόσεως τοῦ N. Terzaghi. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Dell' Era εἶναι πράγματι ἀκριβὴς καὶ πολλαπλῶς ἐπεξεργασμένη οὕτως, ὥστε ἀνεπλήρωσε τὸ κενὸν καὶ προσήνεγκεν ἄψογον κείμενον κατὰ τὰς συγχρόνους φιλολογικὰς ἀπαιτήσεις.

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

* *

ANTONIO DELL' ERA, *Appunti sulla tradizione manoscritta degli Inni di Sinesio*. [Εἰς τὴν σειρὰν: *Temî e Testi*, ἐπιμελεῖα Eugenio Massa, ἀρ. 16]. Roma 1969, σελ. X+I+1—108.

Τὸ ὑπ' ὄψιν βιβλίον ἀποτελεῖ συναγωγὴν διαφόρων μελετῶν τοῦ σ. Ὅμως

τουτο δὲν εἶναι ἀπλῆ ἀνατύπωσις τῶν ἄρθρων, ἀλλὰ ταῦτα δημοσιεύονται μετ' ἐπεξεργασίαν καὶ ἐκ νέου διόρθωσιν.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Οἱ κώδικες» δημοσιεύονται δύο μελέται ἀναφερόμεναι εἰς μεμονωμένους κώδικας τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῶν Ὑμνων τοῦ Συνεσίου.

1) Ἡ πρώτη μελέτη ἀναφέρεται εἰς τὸν κώδικα Vaticanum Gr. 1390 (Q). Πρόκειται περὶ κώδικος τὸν ὁποῖον ὁ N. Terzaghi εἶχε χαρακτηρίσει ὡς deteriorem. Ὁ Q παραδίδει μόνον τρεῖς ὕμνους (Z', H' καὶ Θ'), κατὰ δὲ τὸν σ. δὲν εἶναι deterior, διότι εἶτε προσφέρει καλὰς γραφὰς εἶτε παρέχει ἐνδείξεις διὰ τὸν ὀρθὸν δρόμον ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου.

2) Ἡ δευτέρα μελέτη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ πρόβλημα τῶν Codices descripti» διαιρεῖται εἰς ἐπὶ μέρους πέντε μελέτας κατὰ τὰς ὁποίας ἐξετάζονται καθ' ἕκαστον οἱ κώδικες.

α') Ὁ κώδιξ Vaticanus Barber. Gr. 81 (F). Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἐξετάζονται αἱ σχέσεις τῶν κωδίκων Paris. Gr. 1039 (D) καὶ Vatic. Barber. Gr. 81 (F) καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ F εἶναι ἀπόγραφον τοῦ D.

β') Ὁ κώδιξ Lugduni Batavorum BPG 67 B, n. 107 Geel (C). Ἐξετάζεται ὁ ὡς ἄνω κώδιξ ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἀπόγραφον τοῦ Monacensis Gr. 476 καὶ codex inutilis διὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν Ὑμνων.

γ') Ὁ κώδιξ Ambrosianus A 92 sup. (I). Ὁ σ. ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἄψιν τοῦ N. Terzaghi ὅτι ὁ ὑπ' ὄψιν κώδιξ εἶναι ἀπλοῦν ἀπόγραφον τοῦ Vaticani Gr. 1394 (B). Τούναντιον ὁ I καταξιοῦται, θεωρεῖται αὐτόνομος καὶ παράλληλος τοῦ B ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας χειρογράφων, ἤτοι τῆς α, εἶναι δὲ πολύτιμος, διότι δι' αὐτοῦ διεισδύομεν καλύτερον εἰς τὴν γένεσιν τῆς οἰκογενείας α καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς βυζαντινῆς παρεμβολῆς διὰ τὴν μετρικὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου τῶν Ὑμνων.

δ') Ὁ κώδιξ Amhrosianus C 120 sup. (J). Ὁ ὡς ἄνω κώδιξ εἶναι ἀπόγραφον τοῦ κώδικος Ambros. A 92 sup. (I).

ε') Ὁ κώδιξ Monacensis Gr. 87 (M). Ὁ ὑπ' ὄψιν κώδιξ καίτοι ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν β, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ιδιότητα εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν Monacensem Gr. 29 (τοῦ ΙΣΤ' αἰ.) καὶ ὄχι ἀπλοῦν ἀπόγραφον τοῦ τελευταίου τούτου κώδικος, ἐπηρέασθη κατὰ τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ ἐκ κώδικος τῆς οἰκογενείας α. Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν περίπτωσιν ὁ M ἀνήκει εἰς νεωτέραν μορφήν τοῦ (ὑποθετικοῦ) κώδικος Γ ὁ ὁποῖος ἐκφράζει βυζαντινὴν μετρικὴν παρεμβολήν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Εἰς βυζαντινὸς διορθωτῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παραδόσεως» δημοσιεύονται τρεῖς μελέται :

α') *Eliminatio lectionum singularium* : τὸ πρόβλημα τῆς οἰκογενείας α. Ὁ N. Terzaghi εἶχε διαχωρίσει τὰ χειρόγραφα τῆς παραδόσεως τῶν ὕμνων τοῦ Συνεσίου εἰς δύο οἰκογενείας, τὴν α καὶ τὴν β. Ὁ σ. θεωρεῖ ἀρχαιότεραν καὶ καλυτέραν τὴν παράδοσιν τῆς οἰκογενείας β. Ἡ οἰκογένεια α, ἡ ὁποία ἐξετάζεται ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, σύγκειται ἐξ ἑπτὰ χειρογράφων χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ ΙΙ' -ΙΔ' αἰ. Ἔως τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰ. Δύο τούτων εἶναι ἀπλᾶ ἀπόγραφα. Ἐκ τῶν

υπολοίπων πέντε οί δύο είναι κολοβοί κώδικες. Οί τρεῖς κυρίως κώδικες ἴτοι Α, Ι και Β παραδίδουν μόνον ἑπτὰ ὕμνους και τὸν παλαιότερον θεωρούμενον ὡς δέκατον, πράγματι δὲ ὕμνον Γεωργίου ἀλιτροῦ. Οί τρεῖς οὔτοι κώδικες ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς παρεμβολῆς Γ. Πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν κώδικός τινος Γ, διότι οὐδεις τῶν τριῶν κωδίκων παρέχει τὰς αὐτὰς πάντοτε γραφάς. Οί ὑπόλοιποι δύο κώδικες δὲν παρέχουν προβλήματα.

β') Ἀποκατάστασις τοῦ κώδικος Γ. Ὁ σ. τοποθετεῖ τὸν ὑποθετικὸν τοῦτον κώδικα εἰς τὸ εὐρὺ χρονικὸν πλαίσιον ἀπὸ τοῦ Θ'—Ι' αἰ. ἕως τοῦ ΙΔ'—ΙΕ' αἰ.

γ') Ὁ ποιητὴς τοῦ Ι' ὕμνου και ὁ μετρικὸς emendator. Ὁ σ. ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Γεώργιος ἀλιτρός, ἐπ' ὄνοματι τοῦ ὁποίου φέρεται ὁ Ι' ὕμνος, δὲν εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ κώδικος Γ. Ὁ κώδιξ οὔτος πρέπει νὰ τεθῆ ἀρχαιότερον διότι ὁ ὕμνος Ι' παραδίδεται και ὑπὸ κωδίκων τῆς οἰκογενείας β, ἴτοι παρέχεται εἰς τὴν μορφήν τῆς παραδόσεως τῶν Ὑμνων πρὸ τῆς διασπάσεως εἰς δύο οἰκογενείας.

Ἐν τῷ τρίτῳ μέρει ἐξετάζεται τὸ θέμα τοῦ διακριτικοῦ σημείου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Προσφωδιακὴ ἀρχὴ μιᾶς διακριτικῆς παρεμβολῆς». Ἀνήκει εἰς τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις τοῦ σ. ἡ ἀνεύρεσις ἐνὸς διακριτικοῦ σημείου—παύλας—γραφομένης ὑπεράνω φωνήεντος. Εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Συνεσίου τὸ διακριτικὸν τοῦτο σημεῖον τίθεται ὑπεράνω τοῦ α, ἀλλὰ μόνον τοῦ δωρικοῦ α. Ἐπομένως ἔχει μετρικὴν σημασίαν. Τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς ὄλην τὴν οἰκογένειαν β ἀλλὰ και εἰς τὴν οἰκογένειαν α. Χαρακτηριστικῶς δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Γεωργίου ἀλιτροῦ και κατὰ συνέπειαν τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ὀφείληται εἰς αὐτόν. Τὸ διακριτικὸν τοῦτο σημεῖον εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Γεωργίου και ἐκφράζει παράδοσιν παλαιότεραν τῆς διασπάσεως τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῶν ὕμνων.

Ἐν τῷ τετάρτῳ και τελευταίῳ μέρει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Ἵποθέσεις κριτικῆς τοῦ κειμένου» ἐξετάζονται κριτικῶς χωρία διαφόρων ὕμνων ἴτοι: α') ὕμνος Α' 37—43· β') ὕμνος Α' 210 κ.ἐξ.—ὕμνος Β' 117 κ.ἐξ.· γ') ὕμνος Α' 248· δ') ὕμνος Α' 347· ε') ὕμνος Β' 22· στ') ὕμνος Ζ' 51· ζ') ὕμνος Η' 22· η') ὕμνος Θ' 22.

Τὸ βιβλίον κλείεται διὰ πινάκων· α') τῶν κωδίκων τοῦ Συνεσίου· β') τῶν ἀποκαθισταμένων κωδίκων· γ') τῶν στίχων εἰς τοὺς ὁποίους γίνονται παραπομπαι και δ') τῶν μνημονευομένων μελετητῶν. Ἐπακολουθεῖ δὲ πινάξ περιεχομένων.

Ἦτο ἀγαθὴ και πρόσφορος ἡ ἰδέα τοῦ Antonio Dell' Era νὰ συνενώσῃ εἰς ἓν τὰ διάφορα μελετήματά του τὰ τυπωθέντα εἰς ποικίλα περιοδικὰ και σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν και ἰδοῦσαν τὸ φῶς ἐκδοσιν τῶν ὕμνων τοῦ Συνεσίου. Πέρα τῶν ὠφελίμων καθ' ἑκάστην γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀρύμεθα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ σ. διὰ τῆς μελέτης τῶν διαφόρων ἄρθρων, παρακολουθοῦμεν τὸν ἐπιμελῆ παλαιογράφον, τὸν προσεκτικὸν ἱστορικὸν τοῦ κειμένου, τὸν μετρικῶς ὠπλισμένον φιλόλογον ἔτι δὲ παρακολουθοῦμεν τὴν ἀγωνίαν τοῦ φιλόλογου—ἐκδότου κειμένου, παλαιόντος εἰς τὴν πολυκύματον θάλασσαν τῆς χειρογράφου παραδόσεως διὰ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ὀρθὴν γραφήν. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ κ. Ἀντωνίου Dell' Era, τὰ ὁποῖα θὰ παραμείνουν μάθημα κοινὸν και διὰ τοὺς λοιποὺς παλαιογράφους και ἱστορικοὺς τῶν κειμένων, εἶναι τὸ διακριτικὸν σημεῖον τοῦ δωρικοῦ α.